AMSO
Afghanistan Media Support Organisation

گزارش تحلیلی درباره وضعیت رسانه‌ها و خبرنگاران در افغانستان؛

زیر سایه ترس و سانسور

گزارش تحلیلی درباره وضعیت رسانه‌ها و خبرنگاران در افغانستان؛
زیر سایه ترس و سانسور

مقدمه

آمارها و اطلاعات دقیق گردآوری‌شده از حوزه‌های مختلف افغانستان در فاصله ۱۰ جون تا ۱۰ جولای ۲۰۲۶ نشان می‌دهد که محیط کاری رسانه‌ها در این کشور با فشارهای سازمان‌یافته و سیستماتیک روبه‌رو است. این فشارها از خشونت فیزیکی و سانسور گرفته تا محدودیت‌های جدی در دسترسی به اطلاعات و مداخلات ایدئولوژیک را در بر می‌گیرد. این گزارش، این موارد را در سطح ملی و در قالب چهار محور کلیدی مورد تحلیل قرار می‌دهد.

۱. یافته‌های کلیدی

محور نخست: امنیت فیزیکی، بازداشت‌های خودسرانه و تهدیدهای روانی

در این دوره یک‌ماهه، امنیت فیزیکی خبرنگاران به‌طور مستقیم هدف قرار گرفته و نهادهای حاکم، به جای بهره‌گیری از مجاری قانونی، از فشارهای اطلاعاتی و امنیتی برای تحمیل خواسته‌های خود بر خبرنگاران استفاده کرده‌اند.

- بازداشت‌های خودسرانه و بدرفتاری: در بازه زمانی این گزارش، مواردی از بازداشت و زندانی شدن خبرنگاران توسط نهادهای اطلاعاتی طالبان، پس از پوشش رویدادهای خبری رسمی، ثبت شده است. همچنین خبرنگاران در حین انجام وظیفه، حتی به دلیل اختلافات عادی و لفظی ـ مانند مسائل مربوط به هزینه حمل‌ونقل ـ بازداشت، مو۱ ضرب‌وشتم قرار گرفته و سپس با میانجی‌گری افراد محلی آزاد شده‌اند.
- سلب حق شکایت و اعمال تهدید: خبرنگاران بازداشت‌شده در دوران بازداشت تحت فشار شدید قرار گ تهدید شده‌اند که پس از آزادی، حق شکایت یا اطلاع‌رسانی درباره آنچه بر آنان گذشته را ندارند. این روند، آثار و جدی بر امنیت روانی خبرنگاران بر جای گذاشته است.

محور دوم: عملکرد نامناسب سخنگویان طالبان و اخلال در دسترسی به اطلاعات

سازوکار رسمی اطلاع‌رسانی در کشور، به جای تسهیل فعالیت رسانه‌ها، به عاملی برای ایجاد مانع در مسیر کار خبرنگاران تبدیل شده است.

- نقض ساعات کاری رسمی و تأثیر بر حقوق خبرنگاران: سخنگویان رسمی طالبان در ولایت‌ها، اطلاعات و فایل‌های خبری را در ساعات اداری در اختیار رسانه‌ها قرار نمی‌دهند و معمولاً این اطلاعات را در ساعات پایانی شب یا حوالی نیمه‌شب منتشر می‌کنند. این رویه موجب بروز اختلافات اداری میان خبرنگاران و دفاتر مرکزی رسانه‌ها شده و در بسیاری از موارد به کسر حقوق خبرنگاران انجامیده است.
- انحصار ارزش خبری توسط صفحات شخصی: برخی از سخنگویان نهادهای امنیتی و اداری، به جای انتشار اطلاعات از طریق مجاری رسمی و رسانه‌های معتبر، اخبار را ابتدا در صفحات شخصی خود در فیسبوک و دیگر شبکه‌های اجتماعی منتشر می‌کنند. این اقدام، ارزش خبری «انتشار نخست» را از رسانه‌ها سلب کرده و صفحات شخصی افراد را بر رسانه‌های رسمی ترجیح می‌دهد.

محور سوم: تشدید نظارت ایدئولوژیک و محدودیت‌های محتوایی

در طول این ماه، مداخلات وزارت امر به معروف و نهی از منکر به شکلی بی‌سابقه استقلال داخلی رسانه‌ها را تحت تأثیر قرار داده است.

- فشار بر رادیوها و برنامه‌های صوتی: به رسانه‌های رادیویی درباره دریافت تماس تلفنی و پخش صدای دختران هشدارهای جدی داده شده است. همچنین بازرسی‌های مستمر، اجباری و منظم مأموران امر به معروف از دفاتر رسانه‌ها همچنان ادامه دارد.

- محدودیت‌های ظاهری و شخصی: فشار برای گذاشتن ریش و تغییر اجباری ظاهر خبرنگاران همچنان به‌صورت جدی ادامه دارد و بر اجرای این محدودیت‌ها نظارت مستمر اعمال می‌شود.

محور چهارم: سانسور اطلاع‌رسانی در شبکه‌های اجتماعی

- ممنوعیت انتشار مشکلات اقتصادی و اجتماعی: به خبرنگاران در سراسر کشور هشدار داده شده است که درباره مسائل داخلی حکومت و مشکلات مردم، از جمله افزایش قیمت سوخت یا جزئیات رویدادهای امنیتی و انسانی، مطلب یا پستی منتشر نکنند. در صورت انتشار چنین مطالبی، تهدیدهای جدی مبنی بر بازداشت و توقیف برخی خبرنگاران ثبت شده است. سازمان حمایت از رسانه‌های افغانستان (AMSO)به دلیل ملاحظات امنیتی، هویت خبرنگاران را افشا نمی‌کند.

۲. موانع ساختاری و فناوری

ممنوعیت استفاده از تلفن‌های هوشمند در برخی ادارات موجب محدود شدن شدید دسترسی به اطلاعات و توقف مصاحبه‌های تصویری رسمی شده است ممنوعیت استفاده از تلفن‌های هوشمند در برخی ادارات دولتی موجب دشوار شدن دسترسی به اطلاعات، عدم دسترسی به سخنگویان و توقف مصاحبه‌های تصویری رسمی شده است.

۳. تحلیل جامع پیامدها

تأثیر مستقیم بر فعالیت رسانه‌ها	عامل اصلی (۱۰ ژوئن تا ۱۰ ژوئیه)	نوع چالش
گسترش فضای ترس و شکل‌گیری خودسانسوری.	بازداشت‌های خودسرانه، ضرب‌وشتم و تهدید	**امنیتی و فیزیکی**
کاهش اعتبار منابع خبری، کسر حقوق خبرنگاران و اختلافات اداری.	عملکرد نامناسب سخنگویان و انتشار اطلاعات در شبکه‌های اجتماعی	**اداری و حرفه‌ای**
توقف اطلاع‌رسانی مستند و تصویری و محدودیت شدید دسترسی به اطلاعات.	ممنوعیت استفاده از تلفن‌های هوشمند در ادارات	**فناوری**
حذف مخاطبان زن، تشدید سانسور و تضعیف امنیت شغلی.	بازرسی‌های مستمر و محدودیت‌های وزارت امر به معروف	**ایدئولوژیک**

۳. تحلیل پیامدها

امنیتی: گسترش فضای ترس و خودسانسوری.

اداری: کاهش اعتبار منابع خبری و کسر حقوق.

فناوری: توقف اطلاع‌رسانی تصویری.

ایدئولوژیک: تشدید سانسور و حذف مخاطبان زن.

۴. نتیجه‌گیری

رسانه‌های افغانستان با بحرانی عمیق و چندبعدی روبه‌رو هستند. آزادی بیان محدود شده، دسترسی به اطلاعات کاهش یافته، فشارهای اقتصادی و روانی بر خبرنگاران افزایش یافته و آینده رسانه‌های کشور با تهدید جدی مواجه است تحلیل داده‌های این دوره یک‌ماهه نشان می‌دهد که فعالیت رسانه‌ها در افغانستان با بحرانی عمیق، فراگیر و چندبعدی روبه‌رو است. این بحران را می‌توان در محورهای کلی زیر خلاصه کرد:

۱. مهار کامل آزادی بیان و نقد حرفه‌ای: ممنوعیت انتشار واقعیت‌های عینی جامعه، از جمله مشکلات اقتصادی و رویدادهای بشردوستانه، نقش واقعی و اساسی رسانه‌ها را با چالش جدی مواجه کرده و آن را زیر سؤال برده است.

۲. کاهش نظام‌مند دسترسی به اطلاعات: عملکرد غیرمسئولانه سخنگویان و اعمال محدودیت‌های فناورانه، دسترسی خبرنگاران و رسانه‌ها به اطلاعات را به شکلی بی‌سابقه دشوار کرده است.

۳. تشدید فشارهای اقتصادی و روانی بر خبرنگاران: افزون بر تهدیدهای امنیتی، تأخیر در ارائه اطلاعات از سوی سخنگویان که به کسر حقوق خبرنگاران منجر می‌شود، آنان را با مشکلات جدی اقتصادی و روانی مواجه ساخته است.

٤. افزایش نگرانی نسبت به آینده بخش رسانه‌ای: تداوم این فشارها و محدودیت‌ها موجب شده است که بقای رسانه‌ها در سراسر افغانستان با تهدیدی جدی روبه‌رو شود و روند حذف تدریجی نیروهای متخصص و حرفه‌ای رسانه‌ای همچنان ادامه داشته باشد.

سازمان حمایت از رسانه‌های افغانستان (AMSO)